

Til:

- Helsedirektoratet

Oslo, 1. desember 2016

Ref.: 243/16/AFJ/ph

Nasjonale faglige retningslinjer for bruk av elektrokonvulsiv behandling – ECT

Psykologforeningen mener at ECT kun bør gis som frivillig behandling. Vi er bekymret for pasienters rettsikkerhet i tilfeller der ECT brukes på nødrett.

Bruken av ECT er omstridt både med tanke på virkning og bivirkninger. Derfor er det viktig at det faglige grunnlaget og de rettslige rammene tydeliggjøres - og at retningslinjen bidrar til dette. ECT kan i dag bare brukes på grunnlag av samtykke, og derigjennom at pasienten må være i stand til å forstå innholdet i informasjonen og på dette grunnlag foreta et valg. For å sikre et frivillig informert samtykke er det viktig at bruker og pårørende får balansert informasjon om metoden; blant annet om virkninger, bivirkninger og den foreliggende og eventuelt manglende vitenskapelige dokumentasjon på virkning og indikasjon.

Behandlere står i en sterk påvirkningsposisjon i møte med pasient og pårørende, og det kan være utfordrende for pasient og pårørende å stå imot. Et tiltak som kan vurderes for å bidra til pasientens rettsikkerhet er en ordning med beslutningsstøtte gjennom for eksempel en «bruker støtter bruker» ordning, eller ved bistand fra pasientombud. Det sentrale er at man tar høyde for avhengighets- og maktforhold mellom pasient og behandler, og tilrettelegger for et fritt og informert samtykke.

Fremstillingen av nødrett som grunnlag for bruk av ECT får mye plass i retningslinjen.

Psykologforeningen er bekymret for pasienters rettsikkerhet i tilfeller der ECT settes på nødrett.

Konkrete kommentarer til retningslinjen:

Psykologforeningen mener at Kapittel 1, innledningen bør omarbeides. Innholdsmessig mener vi at avsnitt 1.1, 1.2, 1.3, og 1.5. ikke er skrevet på en slik måte at retningslinjen fungerer som et normeringsverktøy for fagfolk og pasienter/pårørende.

Videre foreslår vi at kapittel 5 får ny overskrift, for eksempel: «Rettslig grunnlag for ECT». I kapittel 5 er det under de enkelte punkter satt inn «faglige anbefalinger». I og med at det er det rettslige grunnlaget for å benytte ECT som er tema, kan vi ikke se at faglige anbefalinger hører hjemme under dette kapittel.

For å tydeliggjøre noen av kravene som gjør seg særlig gjeldende og som derfor er viktig å fremheve vil vi foreslå at kapittelet deles inn i flere hovedpunkter. For eksempel kan følgende overskrifter/inndeling være aktuelle:

1. Samtykke,
2. Informasjon og medvirkning,
3. Samtykkekompetanse,
4. Samhandling mellom psykiske og somatiske avdelinger (?),
5. Forholdet til pasient- og brukerrettighetsloven/psykisk helsevernloven, og til slutt
6. Nødrett som straffrihetsgrunn.

Spesielt til punktet om nødrett er det viktig med tydelighet som viser at dette ikke er et grunnlag for bruk av ECT uten samtykke, men et grunnlag for at man ikke straffes for en ellers straffbar handling dersom vilkårene for nødrett er til stede. Handlingen blir lovlig om vilkårene er oppfylt.

Straffelovens § 17 om nødrett:

"En handling som ellers ville være straffbar, er lovlig når

a) den blir foretatt for å redde liv, helse, eiendom eller en annen interesse fra en fare for skade som ikke kan avverges på annen rimelig måte, og

b) denne skaderisikoen er langt større enn skaderisikoen ved handlingen. "

Vilkårene for at en handling (bruk av ECT uten samtykke) er straffri på grunnlag av nødrett er at det må foreligge en fare for skade som truer liv eller helse, og som ikke kan avverges på annen rimelig måte. I tillegg kreves det at faren for skade er langt større enn skaderisikoen ved redningshandlingen. Det må dessuten foreligge en redningshensikt, jf. uttrykket "for å".

Nødrett til fordel for en tredjeperson kan utøves selv om det ikke foreligger samtykke; personen er for eksempel ikke klar over faren som truer. Men nødhjelpen kan ikke ytes mot den andres vilje, bortsett fra når livet står på spill (se begrensninger i pasientrettighetsloven § 4-9).

Vilkåret om interesseavveining står sentralt i nødrettsvurderingen, jf. uttrykket "... og denne skaderisikoen er langt større enn skaderisikoen ved handlingen". Loven legger altså opp til en sammenligning mellom skaderisikoen ved ikke å gripe inn, med skaderisikoen som nødrettshandlinger fører med seg. Med skaderisikoen menes både faregraden og omfanget av den skaden som kan voldes.

Lovgiver har gitt bestemmelser som regulerer tvangsbehandling og disse bestemmelsene er uttømmende. Området for nødrett kan ikke strekke seg lenger på dette området enn på andre områder uten å krenke grunnleggende menneskerettigheter.

Psykologforeningen etterlyser dessuten at veilederen inneholder plan for implementering. Vi viser til direktoratets egen «Veileder for utvikling av kunnskapsbaserte retningslinjer» for nærmere begrunnelse.

Med vennlig hilsen
Norsk psykologforening

Tor Levin Hofgaard
President